

Kapitola č 7 Vývoj sociální práce v českých zemích

ČAS KE STUDIU: 70 minut

- ✓ Čas potřebný k prostudování základního učiva: 30 minut
- ✓ Čas na vypracování úkolů: 25 minut
- ✓ Čas na vypracování úvah k zamyšlení: 15 minut

PO PROSTUDOVÁNÍ TEXTU DOKÁŽETE A BUDETE ZNÁT:

- ✓ Základní historická období a významné milníky, v kterých se formovala sociální práce
- ✓ Stručný vývoj sociální práce v českých zemích

KLÍČOVÁ SLOVA UČIVA:

Historie, chudoba, chudí lidé, děti, zbídačování, žebráci, dobrodiní, církev, solidarita, města, sociální politika, vzdělávání sociálních pracovníků.

Sociální práci je nutné vnímat v historickém kontextu. Sociální práce se vyvíjela staletí a měnila se spolu s novodobými dějinami. Obecně lze vyjádřit, že péče o bližního se změnila v disciplínu, která vstupuje do života sociálně znevýhodněných skupin a snaží se narovnat jejich životní situace.

Několik tezí k historickému vývoji v českých zemích

Nemocní a chudí; jedna ze stálíc mezi cílovými skupinami sociální práce

Počátky sociální práce vnímáme často v kontextu péče o chudé a nemocné. Sociální práce se začíná rozvíjet od období středověku a to především prostřednictvím církve, náboženské obce řeholních řádů a klášterů. Církev zřizuje nemocnice a útulky pro chudé, zmrzačené, staré, sirotky, slepce, nemocné, postižené pohromou. Ve větších městech jsou zřizovány špitály, které zakládali i bohatí patricijové. **Příkladem může být první z nich a to roku 929, kdy zakládá v Praze před Týnem první špitál Boleslav I.** Jedná se o azyl pro 12 chudých. Roku 1274 přibývají další špitály (husitské hnutí řadu ruší, obnova – přibývá chudých a nemocných).

Ve 12. až 14. století postupně část iniciativy přejímají města, dochází k vyplácení lékařů a opatrovníků chudých. Mezi počátky sociální práce můžeme řadit ženské spolky, například se jednalo o bekyně, jeptišky, které pomáhají prostřednictvím darů donátorů, ale i o řadu dalších.

K počátkům sociální práce patří rovněž **cechovní sdružení a bratrstva, které pomáhají svým členům a jejich rodinám uživit se, snaží se o jejich podporu, o pevný počet řemeslníků. Jedná se o určité ochránářské organizace, které vytvářely podporu svým členům v období nízké prosperity, ale také v době nemoci. Měšťanstvo přejímá církevní filantropické iniciativy, v roce 1848 – městský špitál v Praze, objevují se první ohřívárny pro chudé, od 16. století pak sirotčince, v 16. a 17. století je zbrzděna práce měšťanstva.** V roce 1620 – Nemocnice milosrdných bratří a v roce 1776 – hrabě Bugnoye a jeho filantropický „Spolek lásky k bližnímu“.

Zamyslete se, jestli znáte ve filmovém zpracování příklad bídy, ale i vzestupu deklasovaných a dále zaznamenejte příklady péče o potřebné, které mohly vést k počátečnímu formování sociální práce.

Dalším významným milníkem v počátcích sociální práce byla školská reforma z dob Marie Terezie, která nařizuje povinnou školní docházku. Ve všech historických obdobích středověku, ale i v dalších jsou nejvýraznější cílovou skupinou tehdejší iniciativ, které bychom mohli označit za předchůdce sociální práce a sociální politiky chudé děti, sirotci, děti žijící na ulicích, strádající hladem a bídou, často oběti násilí. I v této době nestačí kapacita nalezinců, které mají spíše represivní charakter, částečně však zmírňují výrazný sociální problém „děti ulice“, pro které nestačí kapacita nalezinců.

V 18. století přichází katolická církev o rozhodující postavení v péči o chudé, nový řád v péči se objevuje v městských nalezincích, sirotčincích, porodnicích, nemocnicích, chudobincích,...Dochází k rozvoji ústavních forem péče, financování – sbírky, dědické dary, výnosy peněžitých pokut...

V období Rakouska-Uherska se začínají rozvíjet obecní chudinské pokladny, kdy obce poskytují chudým výživu, ošetření, otop a pomáhají s péčí o potomky péče o potomky. Probíhá další období rozvoje ústavní péče.

Od 18. století je zdrojem zbídačování industrializace. S rozvojem průmyslu a továren vznikají aglomerace na pokraji velkých měst, kde živoří dělnictvo a jejich rodiny. Rok 1811 přinesl nový občanský zákon, který řeší právní postavení dítěte v rodině. Otevírají se ústavy pro děti zanedbané a zpustlé a první vychovatelný pro chlapce.

Industrializace je spíše vnímána jako hybný motor společnosti, ovšem ve vztahu k sociální práci je na ni pohlíženo jako na období zbídačování velkého počtu obyvatel. Napište krátkou esej v rozsahu jedné až dvou stran a zamyslete se nad důsledky industrializace ve vztahu k chudobě a bídě.

Období 19. až 20. století

Významné milníky vedoucí k rozvoji sociální práce v českých zemích

- ◆ **Organizování péče o potřebné**
- ◆ rok 1902 – zemský sirotčí fond
- ◆ rok 1904 – okresní komise pro péči o mládež
- ◆ Rok 1918 – 1822 – velké hospodářské obtíže, které přinášejí utrpení velké části národa
- ◆ **Světová krize 30 léta rozvoj sociálně patologických jevů**

Průměrný věk obyvatelstva v roce 1908 – 1912 stoupá u mužů *ze 43 na 52 let – muži, u žen v letech 1929 – 1932 ze 46 na 55 let.*

Zjistěte si, jaký průměrný věk máme v dnešní době a zamyslete se nad zjištěným rozdílem. Popřemýšlejte, jakou roli může hrát v těchto skutečnostech sociální práce.

Vybrané sociální reformy v odrážkách

- ◆ Vybudování a rozvoj Ministerstva sociální péče
- ◆ Řešení sociálně politická problematiky, rozvoj péče o mládež, péče o válečné poškozence
- ◆ Rozvoj bytové a stavební péče, ochrana družstevníků a spotřebitelů
- ◆ Rok 1919 – Ústřední sociální ústav (studium sociálních věd, propagace, poradní sbor, ministerstvo sociální péče)
- ◆ Rok 1923 – sociální poradna pro potřebné
- ◆ Různé oblasti působnosti sociálních pracovníků - *zdravotní, sociální, osvětová, státní správa*
- ◆ **Spolupráce dobrovolníků s profesionály**
- ◆ Profil sociální pracovníce (Taussigová, Londýn 1936)
- ◆ Časopis „ Sociální pracovníce“ (1932-1948)
- ◆ Mezinárodní spolupráce na různých úrovních

Vzdělávání sociálních pracovníků

- ◆ Rok 1917 – 10ti týdenní kurz pro sociální pracovníky
- ◆ Rok 1914 – sociální práce v tisku – Alice Masaryková
- ◆ Rok 1918 – ženská vyšší škola pro sociální péče – roční studium (dvouleté pomaturitní VŠSP)
- ◆ Rok 1928 – československý sjezd sociální a zdravotní práce
- ◆ *Obsah studia – základy práva, somatopedie, psychologie, sociologie a praxe*
- ◆ Rok 1926 – střední sociální školy (1927 – Vesna v Brně)
- ◆ Rok 1930 – 1935 diskuse ohledně statusu nové profese (127)
- ◆ **Rok 1935 – 1940 utváří se sociální práce jako uznaný prvek společnosti**

Objevují se první definice sociální práce

Sociální práce je specializovaná činnost represivní, preventivní, směřující k odstranění sociálních nedostatků za předpokladu, že je vykonávána na základě odborné přípravy (I.A.Bláha)

Poválečné období (pod vlivem západoevropských zemí) přineslo vznik 4leté vyšší školy sociálně-zdravotní a v Brně byla otevřena VŠ politická a sociální

Zánik sociální práce po roce 1948

Totalitní období přináší zánik řadě sociálně a sociologicky zaměřených disciplín, které jsou označeny za buržoazní pavědy. Sociální problémy jsou chápány jako přežitky kapitalistického společenského řádu. Ideologie tvrdí, že s třídními rozdíly zmizí sociální problémy a stát se představuje jako garant sociálních opatření. V této době se jedná o minimální sociální zabezpečení, objevuje se násilná redukce sociálních služeb, roztržení oblasti sociální péče. Z původních 28 středních sociálních škol zůstala jediná. Neformální organizování sociálních pracovníků se děje v podzemních hnutích. **Padesátá léta přináší vládu jedné politické strany.**

Šedesátá léta jako období obrody

V první řadě se objevuje kritika systému a **renesance vybraných institucí sociální politiky.** V roce 1969 vzniká Společnost sociálních pracovníků. Je zde snaha o udržení a rozvoj sociální práce. Ovšem sociální problémy často medikanizovány. Tohle krátké období sice oživilo sociální práci, ale období normalizace ji opět devaluje a potlačuje.

Období normalizace – pomalé rozvíjení sociální práce

Sociální práce je vnímána spíše jako tematika nutná pro praxi, pohybuje se v oblasti sociálně zdravotnické. Přirozené rozvíjení sociální práce probíhá ve velkých závodech a výrobních jednotkách.

Cílovými skupinami jsou mladiství zaměstnanci, svobodné matky, ženy s malými dětmi, sportovci, zlepšovatele, „převýchova absentérů, fluktuantů, alkoholiků“,...bývalých vězňů, „občanů cigánského původu“ a dále podpora klubů důchodců...Výsledkem je pomalé obnovování sociální práce, do kterého vstupují dílčí poznatky ze „Západu“. Oblast sociálních patologií v této době **zahrnují drogové závislosti, alkoholismus, otřesné podmínky v gerontopsychiatrických odděleních, domovy důchodců, ústavní zařízení, úmrtnost novorozenců,...** Metodika péče o lidské zdroje je představována sociálním plánováním. (Osobnosti – Tomeš, Šálková – snaha o vysokoškolské studium a koncepci sociální politiky). **Sociální práce se pomalu rozvíjí, ale podceňuje.**

Období po roce 1989

Sociální práce zažívá obrovský rozmach v teorii i praxi. Počáteční nadšení je postupně vystřídáno odborným a zodpovědným přístupem k vytváření sociální práce. Snaha o navázání na prvorepublikovou tradici. Sociální práce se stává studijním předmětem, zaměřuje se nové sociální problémy a postupně vytváří vlastní obsah. Objevují se tisíce nevládních organizací, sociální práce se formuje v konkurenčním prostředí státního a nestátního sektoru. Formulují se metody sociální práce, zkoumá se praxe a tvoří teorie. První katedra sociální práce se otevírá v Bratislavě.

Vyberte si oblast historie sociální práce, tuto zachytíte do seminární práce a pokusíte se ji propojit se současností, smyslem je zachytit vývoj sociální práce a jeho význam pro konkrétní uchopení sociální práce v dnešní době. Lze čerpat z velmi rané historie až do novodobé dějiny. Můžete si vybrat drobný fragment, událost, osobnosti nebo rozpětí let. Text v rozsahu 5 stran.

1. *Charakterizujte období středověku ve vztahu k rozvoji sociální práce.*
2. *Co jsou to cechy a jakou roli sehrávají ve vývoji sociální práce; lze je přirovnat k nějaké metodě nebo formě sociální práce, která se uplatňuje v dnešní době?*
3. *Jak vypadala sociální práce v období první republiky?*
4. *Co charakterizuje sociální práci v období normalizace?*